

Arbeidsmigranten in Zuid-Limburg

**Verkennd onderzoek naar aard en omvang van het huisvestingsvraagstuk
van arbeidsmigranten in Zuid-Limburg**

Roermond, maart 2012

Onderzoek en rapportage

Ewa Scheeren - Nowak

Een rapportage voor Wonen Limburg ontwikkeld door IPES. Het integratiebegeleidingsbureau adviseert bedrijven, overheden en instellingen die zich bezighouden met Poolse arbeidsmigranten en draagt zorg voor het begeleiden van Poolse arbeidsmigranten bij hun integratie in Nederland.

Onderzoekperiode

15-10-2011 tot en met 16-2-2012.

Opdrachtgever

Wonen Limburg.

Onderzoeksverslag

Inhoudsopgave	2
Samenvatting	3
Inleiding	4
1. Onderzoeksopzet	5
1.1 Doelstelling en context	5
1.2 Onderzoeksmethode	5
1.3 Respons	5
1.4 Verantwoording en representatie van het onderzoek	
2. Resultaten	6
2.1 Aantal MOE-landers uitgesplitst naar nationaliteit	6
2.2 Huisvesting	7
2.3 Illegale huisvesting	8
2.4 Huurprijzen	8
2.5 Arbeidsmarktpositie	8
2.6 Huisvestingswensen	8
2.7 Werkzaamheden	8
2.8 Integratie	9
3. Conclusies en aanbevelingen	10
Bijlage A: Een aantal plekken waar niet bij een GBA ingeschreven arbeidsmigranten verblijven	11
Bijlage B: Foto's woonsituaties	12

Samenvatting

IPES heeft in het kader van het voorliggend onderzoek alle gemeenten in Zuid-Limburg benaderd om hun gegevens uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) te verstrekken voor wat betreft de aantallen ingeschreven mensen afkomstig uit Midden- en Oost-Europa. Daarnaast ligt er ook een groot deel van de focus van het onderzoek op het verwerven van inzicht in de aantallen niet in de GBA geregistreerde arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa; zogenaamde MOE-landers. Er zijn daartoe zo'n 120 gesprekken gevoerd met arbeidsmigranten op diverse locaties in Zuid-Limburg.

Het blijkt dat onder MOE-landers vooral Polen oververtegenwoordigd zijn (rond de 70%). Daarnaast is ook een redelijk contingent Hongaren aanwezig in een aantal gemeenten. Bovendien treft men op diverse plaatsen nog Duitsers aan uit de voormalige DDR.

In totaal zijn ruim 2500 mensen uit Midden- en Oost-Europa ingeschreven bij de GBA. Hierbij is geen rekening gehouden met Duitsers uit de voormalige DDR. Uitgaande van deze getallen komen wij op basis van kengetallen uit vergelijkbare onderzoeken tot het inzicht dat een kleine 6000 arbeidsmigranten niet ingeschreven staat bij de GBA. Dat betekent dat er ruim 8500 Midden- en Oost-Europeanen wonen en werken in Zuid-Limburg (zie 2.1). Daarbij dient de kanttekening te worden gemaakt dat het aantal in de GBA ingeschreven Midden- en Oost-Europeanen niet per definitie volledig tot de groep arbeidsmigranten gerekend kan worden. Ook mensen die geen arbeidsmigrant zijn maar wel een Midden- of Oost-Europees paspoort hebben, kunnen woonachtig zijn in Zuid-Limburg en daarmee in de GBA staan. Poolse studenten bijvoorbeeld. Daarnaast zijn er ook arbeidsmigranten in Nederland werkzaam, maar woonachtig in Duitsland en België en daarmee niet ingeschreven in de GBA.

De arbeidsmigranten hoeven zich niet in te schrijven in de GBA als ze van plan zijn over een periode van 6 maanden korter dan 4 maanden in Nederland te verblijven. Tijdens de gesprekken kwam naar voren dat arbeidsmigranten vaak langer in Nederland verblijven (50% wil permanent blijven). Zij mogen zich echter vaak niet inschrijven van de huisvesting in verband met mogelijke handhaving. Gemeenten hebben daardoor geen volledig zicht op de woon/verblijfplaatsen van de arbeidsmigranten. Wellicht dat dit onderzoek hierin een welkome aanvulling is.

Opvallend was de slechte huisvesting van veel arbeidsmigranten. Het delen van een slaapkamer en bestaande voorzieningen met meerdere personen is eerder regel dan uitzondering. Bovendien was er vaak sprake van een slechte onderhoudsstaat van de huisvesting en een hoge huurprijs. De gemiddelde huurprijs ligt rond de € 270,- per persoon per maand. Dit is vaak alleen voor het bed en exclusief bijkomende kosten.

De relevante informatie voor het onderzoek was niet altijd makkelijk te verkrijgen. Op een aantal plekken werd de toegang geweigerd en op andere plekken werd het onderzoek in zekere zin als bedreigend ervaren door de arbeidsmigranten. Vanzelfsprekend werd dan geprobeerd om deze aanvankelijke weerstanden weg te nemen, wat meestal lukte, maar niet altijd. Toch kan er geconcludeerd worden dat in het algemeen sprake was van een goede respons op en deelname aan het onderzoek.

Inleiding

Tussen 15 oktober 2011 en 16 februari 2012 deed IPES een onderzoek naar het aantal en de verblijfsplekken van in Zuid-Limburg verblijvende arbeidsmigranten uit Midden-en Oost-Europa; zogenaamde MOE-landers. Het betreft zowel MOE-landers die ingeschreven zijn bij de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) als een indicatie van MOE-landers die niet ingeschreven staan bij de GBA. Dit onderzoek geeft daarmee inzicht in de aantallen arbeidsmigranten en in hun huisvestingssituatie.

Eerst leest u beknopt hoe het onderzoek is uitgevoerd. Vervolgens worden de resultaten weergegeven; gevolgd door de conclusies en aanbevelingen.

1. Onderzoeksopzet

1.1 Doelstelling en context

Wonen Limburg vindt het belangrijk om zicht te krijgen op het aantal in Zuid-Limburg verblijvende arbeidsmigranten, hun huisvesting en hun welbevinden. Daarom is dit onderzoek uitgevoerd.

Om de instroom van arbeidsmigranten goed te kunnen opvangen en faciliteren is inzicht nodig in de aard van deze arbeidsmigratie. Factoren die hierbij een rol spelen zijn de arbeidsmarktpositie, de arbeidsomstandigheden, de huisvesting, de netwerken, het profiel, het migratiepatroon en de woonwensen van de arbeidsmigrant.

1.2 Onderzoeksmethode

De onderzoeksmethode kenmerkt zich door een tweetal benaderingswijzen.

1. De betrokken gemeenten zijn allen schriftelijk en incidenteel telefonisch benaderd met het verzoek om hun gegevens inzake MOE-landers aan te leveren. Alle gemeenten hebben hieraan meegewerkt.
2. Daarnaast waren er zo'n 120 face-to-face contacten tussen arbeidsmigranten en IPES. Het betreft voornamelijk informele gesprekken. Tijdens het onderzoek ontstond in feite een zeer intensieve speurtocht naar arbeidsmigranten. Verwijzingen volgden van de ene naar de andere arbeidsmigrant, respectievelijk van adressen waar zij zouden kunnen verblijven. Zo kwamen we met een groot aantal arbeidsmigranten in Zuid-Limburg in gesprek.

1.3 Respons

Aan dit onderzoek hebben alle 18 gemeenten in Zuid-Limburg meegewerkt door informatie uit de GBA te verstrekken. Tevens is er gesproken met ongeveer 120 arbeidsmigranten die niet ingeschreven zijn bij een GBA. In bijlage A. vindt u een overzicht van adressen waar we geweest zijn en mensen gesproken hebben die niet bij een GBA staan ingeschreven. Er werd doorgaans zeer openhartig en in bredere zin gesproken over de huisvestingsproblematiek, arbeidsomstandigheden en welbevinden van de betrokken arbeidsmigrant. Met gebruikmaking van deze gegevens ontstaat een redelijk duidelijk beeld van de huidige situatie en het aantal arbeidsmigranten in Zuid-Limburg.

1.4 Verantwoording en representatie van het onderzoek

Vanuit de GBA is geen onderscheid te maken naar de reden van vestiging in Nederland. Het aantal in de GBA ingeschreven Midden- en Oost-Europeanen behoort niet per definitie volledig tot de groep arbeidsmigranten. Ook mensen die geen arbeidsmigrant zijn maar wel een Midden-of Oost-Europees paspoort hebben, kunnen woonachtig zijn in Zuid-Limburg en daarmee in de GBA staan. Denk bijvoorbeeld aan Poolse studenten. De mate van aard en omvang van deze differentiatie binnen de doelgroep is op basis van de GBA niet te traceren. Daarnaast zijn er ook arbeidsmigranten in Nederland werkzaam, maar woonachtig in Duitsland en België en daarmee niet ingeschreven in de GBA.

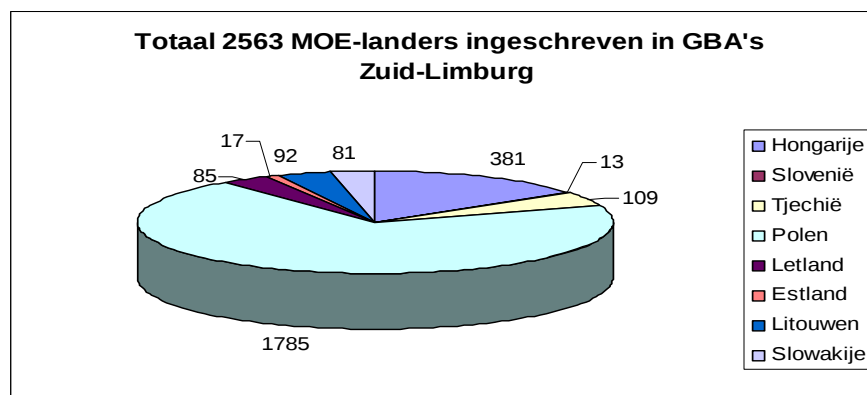
2. Resultaten

2.1 Aantal MOE-landers uitgesplitst naar nationaliteit

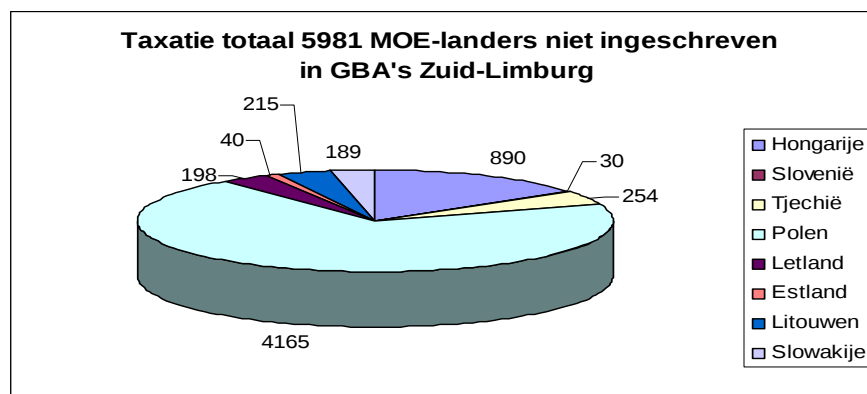
Uit het onderzoek blijkt dat er enkele duizenden arbeidsmigranten wonen en werken in de regio Zuid-Limburg. Bij de GBA zijn er in totaal ruim 2500 ingeschreven (zie tabel 1) en naar onze inschatting zijn er een kleine 6000 arbeidsmigranten (zie tabel 2) niet ingeschreven in de GBA. Deze taxatie is als volgt tot stand gekomen:

Er werden gedurende de onderzoeksperiode op diverse momenten arbeidsmigranten benaderd in de Zuid-Limburgse gemeenten. Met als resultaat erg veel gesprekken en weer doorverwijzingen naar andere arbeidsmigranten. Het netwerk breidde zich zo als het ware steeds uit. Het zou echter teveel tijd gaan vergen om alle verwijzingen en informatie na te lopen. Het geschatte aantal is daarom eerder te gering dan teveel. Gelet op diverse recentelijke onderzoeken (zoals die van Nicis/ Erasmus¹) is het realistisch een verhouding 30-70 te hanteren, in de vergelijking geregistreerde en ongeregistreeerde arbeidsmigranten. Op basis van de ruim 2500 ingeschrevenen in de GBA, komen we tot een raming van in totaal ruim 8500 MOE-landers die actief zijn in Zuid-Limburg (zie tabel 3).

Uit de informatie blijkt dat de grootste groep in Zuid-Limburg gevormd wordt door Polen met ongeveer 70%, gevolgd door Hongaren met zo'n 15%. Een grote groep uit de voormalige DDR is niet meegenomen in de cijfers omdat deze apart worden geregistreerd in de GBA.

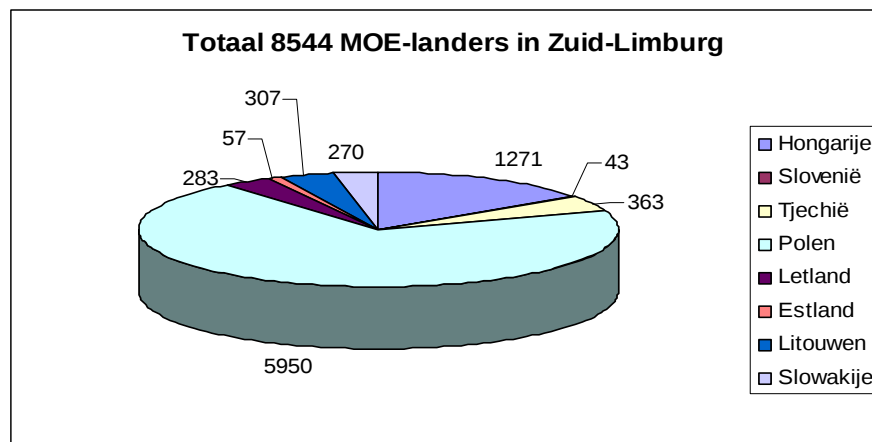

Tabel 1

Tabel 2

¹ Serie onderzoeken 'Arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa: sociale leefsituatie en arbeidspositie' uitgevoerd door de Erasmus Universiteit in opdracht van Nicis.

Tabel 3

Overzicht GBA geregistreerde en niet-GBA geregistreerde arbeidsmigranten

Gemeente	GBA (30%)	Niet GBA (70%)	Totaal
Nuth	74	173	247
Eijsden-Margraten	39	91	130
Voerendaal	53	124	177
Valkenburg	59	138	197
Kerkrade	95	222	317
Sittard-Geleen	364	849	1213
Vaals	128	299	427
Maastricht	655	1528	2183
Landgraaf	76	177	253
Brunssum	174	406	580
Schinnen	15	35	50
Heerlen	553	1290	1843
Stein	105	245	350
Simpelveld	15	35	50
Beek	33	77	110
Meerssen	66	154	220
Gulpen-Wittem	47	110	157
Onderbanken	12	28	40
	2563	5981	8544

In totaal zijn er volgens ons een kleine 6000 arbeidsmigranten in Zuid-Limburg woonachtig die niet geregistreerd staan in de GBA. Rekening houdende met de arbeidsmigranten die wij hebben gesproken of die ons zijn gemeld komen wij tot de bovenstaande verdeling met een uitsplitsing van het aantal niet-geregistreerde en geregistreerde arbeidsmigranten per gemeente.

2.2 Huisvesting

Hoewel er inmiddels hier en daar behoorlijke huisvesting is gerealiseerd, is het opvallend dat er nog steeds arbeidsmigranten gehuisvest worden in nauwelijks bewoonbare voorzieningen. Zie bijlage B voor een aantal foto's. De meest elementaire woonvoorzieningen zoals slaapkamers en sanitaire voorzieningen verkeren vaak in een slechte staat. De slaapkamers worden meestal gedeeld met meerdere personen. Twee personen is de gewoonste zaak van de wereld, maar ook zes personen op een kamer is geen uitzondering. Een enkeling beschikt over wat meer luxe; een kleine kamer

met eigen keukenblok bijvoorbeeld. De huurprijs hiervan is in verhouding erg hoog. Privacy en zelfstandigheid in de woonsituatie kent men in de meeste gevallen niet. De arbeidsmigrant is veelal een goede bron van inkomsten voor de verhuurder. Daarbij mag hij/zij niet teveel vragen en geen last veroorzaken. Er is vaak sprake van een verhouding tussen verhuurder en werkgever waardoor de arbeidsmigrant beperkt wordt in het kiezen van eigen huisvesting en het openlijk kunnen communiceren.

2.3 Illegale huisvesting

Volgens onze bevindingen zijn er dan ook grote aantallen arbeidsmigranten illegaal gehuisvest. Dit vaak onder slechte omstandigheden. Tijdens het onderzoek kwam het regelmatig voor dat de eigenaar van een pand of camping ons de toegang weigerde. Op zo'n moment konden wij slechts op grond van het aantal auto's een inschatting maken over de aantallen arbeidsmigranten die er verbleven. Onze ervaring is dat vooral bij illegale verhuur sprake is van een weigering om iemand toe te laten. Daarbij komt dat bij de arbeidsmigranten zelf ook de angst leeft voor verlies van woonruimte. En dat zij zich meestal van de verhuurder niet mogen inschrijven in de GBA in verband met mogelijke handhaving door gemeenten.

2.4 Huurprijzen

In de hoogte van de huurprijzen zit een grote variëteit. Zo liggen de huurprijzen voor een eigen slaap/woonkamer tussen de € 250,- en € 370,- per persoon. Vaker voorkomend is zoals eerder genoemd het delen van slaapruides met meerdere personen. Hiervoor vraagt men tussen de € 200,- tot € 270,- per persoon per maand, excl. bijkomende kosten, zoals boetes en toeslagen.

2.5 Arbeidsmarktpositie

De verhouding tussen verhuurders en werkgevers maakt de arbeidsmigrant afhankelijk van hen. Dit maakt ook de arbeidsmarktpositie van de arbeidsmigrant in Zuid-Limburg relatief kwetsbaar. Meestal werkt men op basis van tijdelijke contracten, vaak in conjunctuur gevoelige sectoren en in het lagere lonen segment. Zelfs de arbeidsmigranten met een hogere opleiding werken meestal beneden hun niveau. Debet hieraan is hun taalachterstand. Het opleidingsniveau komt echter overeen met het Nederlandse opleidingsniveau.

2.6 Huisvestingswensen

Over het algemeen is de arbeidsmigrant bij aankomst in Nederland tevreden met vrijwel elke vorm van huisvesting. Bij hen is vooral één ding belangrijk en dat is het hebben van werk.

Na een eerste start in Nederland is er vervolgens altijd de wens om de woonsituatie te verbeteren. De behoefte aan meer privacy en zelfstandigheid voor de groep die langer dan 6 maanden verblijft, is nadrukkelijk aanwezig. Daarnaast willen de arbeidsmigranten kwalitatief goed kunnen wonen. Men ziet hoe de Nederlanders wonen en wenst zelf een soortgelijke "woonsituatie".

2.7 Werkzaamheden

De werkzaamheden van de arbeidsmigrant in Zuid-Limburg zijn divers van aard. Het minimumloon lijkt echter het gehanteerde standaardloon.

De arbeidsmigranten zijn in een divers scala van beroepen werkzaam, zoals ijzervlechter, slager, vleesverwerker, productiemedewerker, logistiek medewerker, medewerker in steenfabriek, klusjesman en vrachtwagenchauffeur. Een aantal is rechtstreeks bij een werkgever in dienst, anderen via een Nederlands of zelfs buitenlands uitzendbureau. Opvallend is dat velen al jaren bij hetzelfde bedrijf werken en ook willen blijven werken.

2.8 Integratie

Tijdens het onderzoek ontstond de indruk dat de verdraagzaamheid tussen de diverse groepen in de samenleving meer onder druk is komen te staan. Dit maakt de positie van de arbeidsmigranten soms ook moeilijker. De vooroordelen die er sluimeren zouden dan ook tot vervelende situaties kunnen leiden.

Anderzijds zou het goed zijn als de arbeidsmigranten die hier wonen zich ook wat meer zouden gaan bemoeien met de buurt waarin ze leven, ondanks mogelijke taalproblemen. Men is vaak teveel op zichzelf, de werksituatie en op elkaar gericht.

Hier ligt als het ware een nog bijna nieuwe taak voor sommige overheden. Men moet zich realiseren dat werkende arbeidsmigranten in een steeds meer vergrijzend Nederland een onmisbare factor vormen. Bovendien bestaat de indruk dat waar er daadwerkelijke contacten ontstaan met autochtone Nederlanders er een verbetering valt te constateren in het welbevinden. Uiteindelijk heeft dit weer positieve gevolgen voor het taalgevoel, de beeldvorming en het zich thuis kunnen voelen in Nederland.

3. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat er structureel duizenden arbeidsmigranten werkzaam zijn in Zuid-Limburg; veelal via uitzendbureaus. Wat de huisvesting betreft moet er nog een inhaalslag gemaakt worden die daarop afgestemd is. De huidige woonsituatie van de arbeidsmigrant is over het algemeen niet goed te noemen (op enkele uitzonderingen na). Er is sprake van een doorgaans hoge huur.

Het lijkt erop alsof werkgevers, huisvesters, uitzendbureaus, overheden, woningcorporaties, etc. onvoldoende animo of aanleiding zien om te zoeken naar structurele oplossingen in de woonsituatie voor de arbeidsmigrant. Alsof men niet doordrongen is van het nut en de noodzaak van de arbeidsmigrant en de kansen die de arbeidsmigranten bieden gezien de demografische ontwikkelingen in Limburg.

Bij de arbeidsmigranten is vaak veel argwaan en angst te constateren om in openheid te kunnen praten over de eigen werk –en woonsituatie. Hierbij zou meer integratie in de plaatselijke gemeenschap en het leren van de Nederlandse taal voor een verbetering kunnen zorgen.

Aanbevelingen

- Zoek contact met belangenorganisaties van arbeidsmigranten om hen bij de problematiek te betrekken en hen in te schakelen bij informatieverstrekking.
- Onderzoek de mogelijkheden van een informatiepunt in Zuid-Limburg.
- Geef voorlichting aan de omgeving waar arbeidsmigranten werken.
- Ga de samenwerking aan met diverse organisaties om overlast en uitbuiting tegen te gaan.
- Treedt in overleg met werkgevers en uitzendbureaus betreffende huisvestingsmogelijkheden (dit eventueel in samenwerking met andere woningcorporaties).

Wellicht dat de uitkomsten van dit onderzoek huisvesters, werkgevers, overheden en woningcorporaties ertoe kunnen aanzetten om mee te werken aan betaalbare en kwalitatieve huisvesting die voldoet aan hun behoefte.

Vooralsnog een wat somber scenario lijkt het. Misschien dat mede dankzij dit voorliggend rapport hieraan een positieve wending gegeven kan worden. Meer Limburgse gastvrijheid, vooral in de woonsituatie, zou toch te realiseren moeten zijn.

Bijlage A: Gedetailleerd een aantal plekken waar niet bij de GBA ingeschreven arbeidsmigranten verblijven

Gemeente Nuth: Dorpstraat (80 pers) Vaesrade Klein Bruntink (30 pers) Hulsberg Diepestraat (meerdere huisnummers) (25 pers)	Gemeente Voerendaal: Kunostraat Panhuisstraat Klimmen Grubbenweg Remigiusstraat Manenscheide	Gemeente Valkenburg aan de Geul: Berg en Terblijt Langen Akker Schin op Geul Bungalowpark (25 pers)
Gemeente Gulpen-Wittem: Reijmerstok Haagstraat Gulpen Koningin Julianastraat Wittem Rijksweg	Gemeente Heerlen: In den Hof Muschenbroek (20 pers) Jacob Catsstraat Wilgenstraat Hoensbroek Kouvenderstraat Heisterberg	Gemeente Kerkrade: Koningsweg (25 pers) Smedenstraat (meerdere huisnummers) (40 pers) Holzstraat
Gemeente Eijsden-Margraten: Terlinden Provincialeweg Noorbeek Panoramapark (20 pers) Bemelen Gasthuis (30 pers)	Gemeente Sitard-Geleen: Geleen Lindenheuvel Sittard Rijksweg Noord Leyenbroekerweg Tuddernderweg Middenweg Bergerweg	Gemeente Schinnen: Hoeve Krekelberg Altaarstraat Amstenrade Hommerterweg (25 pers) Oirsbeek Hagerweg Puth De Botkoel.
Gemeente Brunssum: Brunsheim Akerstraat (20 pers) Schutterstraat Vijverstraat	Gemeente Meerssen: Bunderstraat Houthemerweg	Gemeente Simpelveld: Kruinweg Bocholz Gasthof
Gemeente Onderbanken: Beekstraat (20 pers) Kern (20 pers) Schinveld Bouwbergstraat (100 pers) Merkelbeek Steenweg (30 pers)	Gemeente Stein: Elsloo Stationstraat	Gemeente Maastricht: Tongerseweg Limburglaan Meerssenerweg Scharnerweg Lage Barakken Heggenstraat Marshof Kremersdreef
Gemeente Vaals: Lemierserberg	Gemeente Beek: Bourgognestraat	Gemeente Landgraaf: Hoeve Dórenberg

Bijlage B: Foto's woonsituaties

